

VRTNAR.

List s podobami za šolsko vrtnarstvo, vrtnarstvo sploh
in za sadjarstvo.

Št. 9.

V Ljubljani, 15. maja 1892.

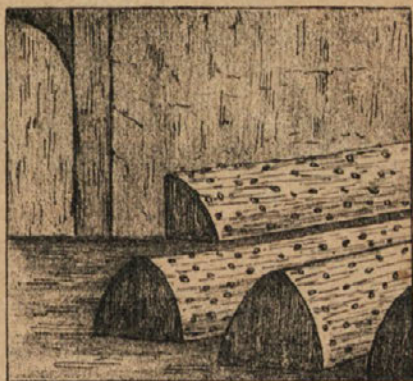
Letnik V.

Pridelovanje šampinjonov.

Šampinjon je jedilna goba, katero pri nas po nekaterih krajih imenujejo kukmakovo gobo. Ta goba je izvrstnega okusa in edina, ki se umetno prideluje in sicer v bližini velikih mest, na pr. pri Parizu, v velikanskih množicah. Gotovo so med čitatelji tega lista mnogi prijatelji gob, katerim ustrezemo, ako popišemo vzgojo te rastline, in to tem bolj, ker je na ta način vse leto lahko pridelovati najokusnejše gobe.

Glavni pogoj uspešnega pridelovanja šampinjonov je umetno prirejena rodovitna prst in prostor, v katerem je kolikor mogoče enakomerna toplota. Primerna vlaga, toplota in tema so pri tej vzgoji odločilni faktorji; ako imaš te in pa dober gnoj ter rodovito šampinjonovo zalego, potem ti je uspeh gotov. Da zadostiš, kar se tiče toplote in teme, lahko porabiš z najboljšim uspehom kleti ali druge podzemeljske jame; pa tudi drugi prostori so dobri, če so le taki, da toplota v njih ne presega 30° C. in ne pade pod 10° C.

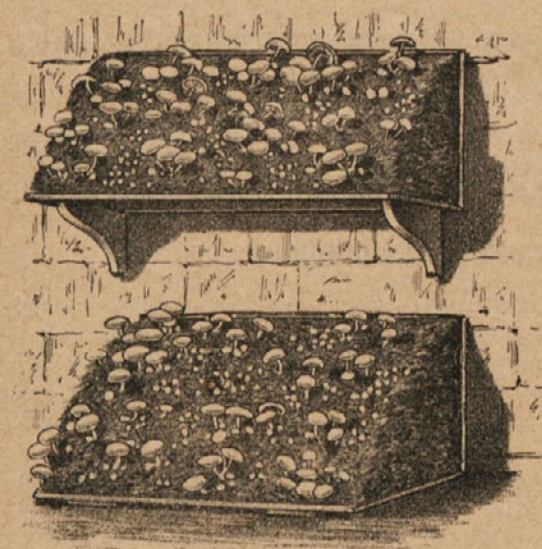
Kadar si dobil primeren prostor, potem ti bodi skrb za napravo grede, katera je zelo važna. Glavni sestojni del je konjski gnoj, in sicer je najboljši od živali, ki so krepke in dobro rejene ter se jim redko nastilja. Najboljši je gnoj od konj, kateri so krmljeni z ovsom in rezanico ter le malo s senom. Kolikor dlje leži gnoj pod konji, kolikor bolj je predelan s scalnico, tem bolj ugaja za šampinjonove grede. Iz kratka: gnoj za šampinjone bodi gorak in prav malo pomešan s slamo. Tak, kakeršen pride gnoj iz hleva, pa ni raben, ker bi bil prevroč. Gnoj moraš pred vsem z $\frac{1}{5}$ do $\frac{1}{4}$ navadne povrtne prsti pomešati. S to zmesjo, ki razvija toploto bolj počasi, a zato stanoviteje, narediš grede lahko precej, in sicer jim odberi zdrav ter raje suh nego vlažen prostor. Kadar si to delo zvršil, poravnaj robe gredi, t. j. odstrani vso slamo, ki gleda čez robove, z vilami ali z rokama, tako da so ploskve vse gladke in trde.

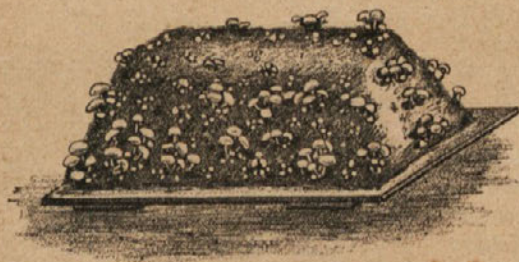
Podoba 17.

Grede narediš, kakeršne in kolikeršne hočeš, a izkušnja uči, da so najboljše grede po 50 do 60 centimetrov visoke in spodaj enoliko široke, ker se s

takimi najbolje ukoristita prostor in gnoj. Take grede kaže podoba 17. Da bi toplota postala prevelika, bati se je na takih gredah manj, nego na velikih. Če je dovolj prostora, potem je boljše narediti grede dvostranske ali sedlane. Dolge so lahko grede poljubno, visoke in široke pa naj bodo, kakor smo gori povedali. Ako pa narediš grede ob kaki steni, t. j. enostranske, morajo biti seveda više

Podoba 18.

Podoba 19.

predno rabiš tako suho zalego, dobro jo je pustiti na vlažnem zraku, da se nekoliko vlage nasrka.

Zalega se tako le vdeva; Gruča zalege se razdeli v kose, ki so po kakih 15 cm dolgi, po 2 do 3 cm debeli in preko 5 cm široki. Ti kosi se potaknejo v grede po 25 do 30 cm narazen, in sicer tako, da pridejo po vsej dolžini v zemljo (glej podoba 20.). Ako so gredice v prostoru vedno enako toplem, ni drugega več narediti, nego čakati, da se zalega razraste. V prostorih neenakomerno toplih ali na planem se pa morajo zasajene grede pokriti s slamo, z mahom ali z drugimi takimi rečmi, ki vzdržujejo enakomerno toploto.

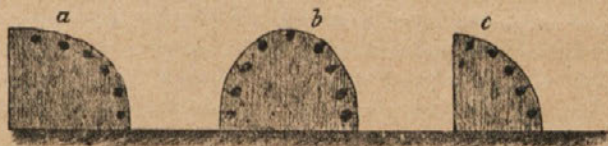
Ako je bilo vse delo pravilno zvršeno in če so bile vse okoliščine ugodne, potem mora zalega čez 7 do 8 dni pričeti poganjati. Ob tem času je dobro pogledati, katere gručice zalege niso pognale, da se nadomeste z drugimi. Znamenje,

nego široke. Če imaš na pr. majhen prostor, narediš lahko tudi gredice ob stenah po policah, kakor kaže podoba 18. Te police so lahko premične ali pa tudi pritrjene.

Grede pa tudi lahko napraviš v starih pletenicah, košarah, v polovice razrezanih sodih ali pa na plohih v obliki gramzovih kupov ob cestah in kakor to kaže podoba 19. Na ta način narejene grede lahko preneseš, kadar so gotove, v klet ali v vsak drug prostor, celo v stanovanje, kamor bi bilo neprijetno donášati gnoj ter ž njim razne reči početi.

Kadar so grede tako pripravljene, treba je nekaj dni čakati, predno zalego vdenemo, da vidimo, če morda ne nastane prehuda vročina. Vajeni vrtnarji spoznajo to z roko, a najgotoveje kaže toplomer. Kadar je toplota precej stanovitna okoli 25° C., takrat je čas zalego vložiti. Šampijonovo zalego sicer lahko dobomo v starih gnojnih gredah, na robu gnojnih kupov, koder se je sama ob sebi zaredila, a bolje jo je kupiti posušeno pri trgovinskih vrtnarjih, kjer je je dobiti vsak čas. Nekaj dni poprej,

da se je zalega oživila, so bele niti, s katerimi je zemlja preprežena. V 14 dneh do tri tedne mora biti cela greda z zalego, to je s takimi belimi nitimi preprežena. Sedaj se grede pospo 2 do 3 cm na debelo z drobno presejano prstjo, katera se s kako desko trdo pritisne ob gredo. Najboljša je rahla prst, ki naj bo nekoliko vlažna, a nikakor ne mokra. Dobro je, če je prst nekoliko solitrasta, kakeršna postane, če se poprej poškopri s solitrasto vodo. Tiste grede, ki so bile poprej pokrite, morajo biti tudi odslej, in ravno tako tiste, ki so v svetlih prostorih, ker svetloba šampinjoni ne ugaja. Odeja se vselej le za toliko časa dvigne, dokler se gobe režejo. Največkrat niti ni potrebno gred več škropiti, a kadar je zemlja skoz in skoz suha, morajo se vendar le grede prav pazljivo in fino popršiti.

Podoba 20.

Čez nekaj tednov, od kar se je zalega s prstjo nasula, prično se gobe kazati. Gobe je prav pazljivo brati, in sicer jih moramo sukaje ruvati. Gobe se berejo, predno se jim glave odpro, in sicer tako, da se zemlja nič ne rahla, drugače se druga zalega pokonča. Paziti je tudi, da se pri branji nastale luknje precej zaspo z zemljo. Na eni in isti gredi rasto šampinjoni 2 do 3 mesece, v kletih pa tudi 3 do 4 mesece. Ako si torej pripravil 3 do 4 grede v različnem času, imel bodeš gobe vse leto. Tudi gnojne grede se dajo porabiti za pridelovanje gob, in sicer kadar so prazne, seveda, če imajo primerno toploto.

Kako preprečimo, da vihar ne polomi drevju kron?

Velike brazgotine po drevju, ki stoji na vetrovnem kraju, kažejo nam, koliko škode napravi veter. Če si tako drevje ogledamo natančneje, spoznamo, da se veje vrhov kaj rade pri dnu napokajo ali pa se celo odkrehnejo, posebno takrat, če imata dve močni veji (vrha) spodaj le malo postranskih vej, zgoraj pa se razhajata v široko krono. Te razpoke so zelo nevarne, ker lahko provzročijo ožig, in so škodljivemu mrčesu priljubljeno zavetišče. Da se to prepreči, vzgojiti je treba drevo tako, da ne tvorita krone drevesu le dva vrha, ampak več vrhov, kar se pač lahko doseže s primernim obrezovanjem. Pri takem drevesu razdeli se teža na več vrhov (vej), in zato se drevo ob viharji tudi laže ohrani.

Razmnoževanje vrtnic s potaknenci.

Če hočemo razmnoževati vrtnice po leti s potaknenci, vzeti je treba enoleten les, in sicer takoj, kadar rože odevetó prvič. Vendar pa je dober tudi mlad, nedozorel les. Da pa dobimo res močen les, odrezati moramo prve popke, zato da cvete grm pozno, morda šele jeseni. Na ta način moči je veliko prej začetni z razmnoževanjem Potaknenci naj imajo po dva popka; listov jim ni treba porezati, ker se tako veliko prej ukoreninijo. Pod spodnjim očesom (popkom) odreže se potaknencec na pošev, nad zgornjim pa naj se pusti še nekoliko lesa. Za razmnoževanje služi lahko mrzla gnojna greda, ki se dobro zapre. V to gredo se naspe peska, kateremu je nekoliko zemlje primešane, toliko, da se šipe ne dotikajo vsajenih potaknencev. Pesek je treba dobro potlačiti, potaknenci pa se vsade precéj

gosto, pa ne pregloboko. Na to se greda zapre z okni in pusti, da jo solnce obseva. Treba pa je škropiti tolikokrat, kolikorkrat začno veniti listi; kajti le tedaj se bodo ukoreninili potaknenci dobro, če imajo zadosti solnca in vlage.

Ob gorkem vremenu bodo rože začele čez tri ali štiri tedne poganjati. Dokler mladike ne prirastejo do šip, ostanejo grede zaprte, potem se pa okna privzdignejo nekoliko, da se rastline utrdijo. Kadar potaknenci dobro poženo, odvzamejo se okna, kropiti pa je vedno še treba, če prav ne več tako pogostoma. Kadar se rastline zraku privadijo, začnemo jih lahko presajati, in sicer v dobro prst iz gnojne grede v majhne cvetličnike. Presajene rože je zopet postaviti za steklo in jim pridno kropiti, dokler koreninice ne prirastejo cvetličnikom do roba. Na to jih je zopet polagoma navajati zraku in slednjč je zopet treba odstraniti okna. Za zimo naj se postavijo rože v primerno globoko jamo in, kadar je zelo mraz, naj se pokrijejo. Spomladi se presade. Na ta način je prav lahko razmnoževati skoraj vse čajevke, remontantnice in mesečnice.

Vrtnarske raznoterosti.

Ali je apnen belež sadnemu drevju koristen ali škodljiv? O tem se je uže mnogo govorilo in pisalo. Nekateri so zoper beljenje drevja, češ, da mrčesu prav nič ne škoduje in da je sploh drevju škodljivo. Ali v takih rečeh se moramo vedno vprašati, kako je treba delo izvršiti? Do tega je jako mnogo. Če namažemo drevje, ne da bi ga bili prej otrebili skorje, lišajev in mahu, ne bode maža kaj koristila; mrčes bo vedno še delal škodo. Če namažemo mlado drevje, ki ima še lep, gladek lub, beljenje tudi ne bo Bog ve kaj pomagalo. Če pa staro drevje lepo očistimo in potem pobelimo, ne bomo le pokončali mrčesa, ampak drevo bode dobilo zdrav lub, in solnčni žarki mu spomladi ne škodujejo toliko, ker se svetle barve manj primejo.

Klorovo apno sredstvo zoper mrčes. Klorovo apno ima precej zoprn duh, in zato ga nekatere živali ne morejo trpeti. Vse muhe, posebno hlevske, preženemo v eni sami noči, če obesimo v hlev desko, kamor smo nasuli klorovega apna, ter eno okno pustimo nekoliko odprto. Duh vse muhe požene skozi okno, katero zjutraj zaprimo. Živini klorovo apno ne škoduje. Samo ob sebi se ume, da se je tega sredstva treba poslužiti večkrat, vsaj enkrat na teden, kar se lahko zgodi, ker ni niti drago niti težavno. Isto tako dobro je klorovo apno proti podganam in mišim. Bolšice, metulji in gos-nice niso šle na zelnik, ki so ga pokropili s klorovoapneno vodo. Nekoliko klorovega apna se raztopi v precejšni množini vode, in s to raztopino pokrope se rastline, če je mogoče, zjutraj in zvečer z metlo, omelom ali zidarskim čopičem.

Kako odpraviti travo z vrtnih potov. Nič ni tako neprijetnega, kakor če na lepem vrtu trava in plevel preraščata pota. To se čuti posebno takrat, kadar ima vrtnar drugega dela polne roke. Nekdo si je pomagal s prav dobrim uspehom tako le: Po leti, ko je bila zemlja suha, dal je pota čisto pomesti, močno stleči in z vročim premogovim katranom namazati. Dokler katran ni bil popolnoma suh, ni smel nihče po potih hoditi, ko pa se je posušil, nasuli so po potih nekoliko peska. Niti ena bilka se ni pokazala. — Drugo znano sredstvo pa je baje to le: Vrtni poti se prekopljejo 15 cm globoko, vanje naspe precej na debelo premogovega pepela in na pepel čistega peska.